

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 47, godina XXIV
maj, 2019. [str. 177-180]

© Monos 2019

Enver Ljubović,
*Historijski i
kulturološki identitet
Cazina i Cazinske
krajine do 1918. –
historija i kultura
Cazina i Cazinske
krajine i neka
prezimena*

*JU Kulturni centar Cazin, Cazin, 2018.,
371. str.*

Enver Ljubović, redovni član Hrvatske akademije nauka i umjetnosti je tokom svog nastavnog rada čak 19 godina proveo u Cazinu predavajući historiju i latinski jezik. Tokom dugogodišnjeg rada ostao je emotivno vezan za grad Cazin, ali i njegove građane. Zbog te vezanosti osjetio je želju i potrebu da napiše knjigu grada kako bi se na neki način odužio građanima za gostoprimstvo jer kako kaže "ako mi ne kažemo ništa o sebi, neće niko drugi o nama ništa kazati i napisati", na osnovu čega možemo reći da se Enver Ljubović i osjeća dijelom Cazina, smatrajući ga čak svojim. Ovim putem izražavamo neizmjernu zahvalnost autoru Enveru Ljuboviću jer je time Cazin dobio prvu sintezu koja obuhvata period do 1918. pod nazivom *Historijski i kulturološki identitet Cazina i Cazinske krajine do 1918. – Historija i kultura Cazina i Cazinske krajine i neka prezimena*.

Štivo koje imamo pred sobom, pored uvodnih razmatranja, sastoji se od čak 55 poglavlja u kojima se problematiziraju različita pitanja Cazina i Cazinske krajine kao što su historijska, etnološka, kulturološka, antropološka. Sadržaj je veoma raznovrsan, uz to popraćen i velikim brojem fotografija koje omogućavaju da okom vidimo kako je nekada izgledao Cazin i Cazinska krajina. Prvih nekoliko poglavlja se odnose na histo-

riju Cazina i Cazinske krajine od najstarijih vremena do kraja Austro – Ugarske vlasti. To su poglavlja pod naslovom *Historija Cazina i Cazinske krajine u nastarije doba, srednjem vijeku, doba Osmanlija i u vrijeme Austro – Ugarske Monarhije*, zatim *Kapetanije u Bosni i Hercegovini s posebnim osvrtom na Krupsku i Ostrožačku kapetaniju*, te *Cazin i Cazinska Krajina pod upravom Austro-Ugarske Monarhije*.

Područje Cazina i Cazinske krajine je kroz svoju historiju bilo izloženo udarima velikog broja osvajača. Ono je bilo naseljeno još u najstarijem periodu što dokazuje arheološki nalaz glačane sjekire koji je pronađen u Staroj Govedarici u Cazinu, dok iz perioda 9. i 8. stoljeća p.n.e. imamo evidentirano nekoliko gradskih naselja, od kojih je posebno istražen lokalitet Čungar u selu Osredak. Ovo područje je bilo u sastavu Panonske Hrvatske, zatim pod vlašću Avara te Franaka. Bosanski kraljevi nisu uspjeli ovladati ovim područjem, a nakon pada Bosanske srednjovjekovne države pod osmansku vlast, 1463., i današnje područje Cazinske krajine dolazi pod njihovu vlast, ali tek 1578. i ostaje sve do austrougarske okupacije odlukama Berlinskog kongresa, 1878. Za područje Cazina i Cazinske krajine od velikog značaja su bile Krupska i Ostrožačka kapetanija u čijem se sastavu ovo područje i nalazilo. Kapetanije su bile pogranične odbrambene institucije čija je glavna uloga bila čuvanje granica od neprijatelja. Najznačajniji kapetani Ostrošća bili su Beširevići. Nakon uspostavljanja austrougarske vlasti, Cazin je postao središte istoimenog kotara i u tom razdoblju do 1918. dobio je nove urbane arhitektonske konture.

S obzirom da je Cazinska krajina gotovo uvijek bila pogranično područje, stanovništvo je bilo sklono iseljavanju. O tome je autor E. Ljubović napisao u narednim poglavljima knjige, a to su *Iseljavanje iz Cazinske krajine pred Prvi svjetski rat*, te *Popis useljenika u SAD iz Cazinske krajine od 1906. do Prvog svjetskog rata 1914*. Krajišnici su se u

ovom periodu najviše iseljavali u SAD, Kanadu i Tursku, tragajući za boljim životom. Smatra se da se u vremenskom periodu od 1906. do 1914. u SAD iselilo oko 500 ljudi. E. Ljubović nam je izložio i *Zanimljiv opis Cazina iz 1907. godine*, citirajući Hazima Muftića: "Onda sam se osjećao u jednom čisto islamskom gradu, koji izgleda kao Medina naspram ostalim kasabama naše Bosne, jer u samoj kasabi Cazinu nema više od tri nemuslimanske kuće, a sela su skoro sva islamska." U knjizi pronalazimo i *Jedan zanimljiv primjer posebnog mentaliteta i dostojanstva krajiškog čovjeka*, koji govori o tome kako je dvanaestogodišnjak ubio austrougarskog oficira iz inata i časti što pokazuje da su Krajišnici uvijek bili dostojanstveni i borili su se za svoju čast.

Cazin i Cazinska krajina obiluju velikim brojem kulturno-historijskih građevina kojima je E. Ljubović u svojoj knjizi posvetio veliku pažnju. Određeni broj tih građevina danas prkose vremenu, dok su neke na "izmaku snage", nažalost zbog toga što im vlasti ne pridaju značaj. Neke građevine su proglašene nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, dok su neke stavljene na privremenu listu. E. Ljubović je svaki spomenik opisao u zasebim poglavljima. To su: *Graditeljski kompleks starog grada Cazina s džamijom*, *Stari grad Ostrožac i neogotički dvorac Von Berksa, Kajtezovića nišani u džematu Donja Lučka – nacionalni spomenik kulture Bosne i Hercegovine*, *Kuća Pozderaca u Cazinu – zaštićeni spomenik kulture*, *Stara Cazinska medresa*, *Obnovljena stara zgrada Gimnazije*, *Zaštićeni spomenik historijsko-kulturne baštine – Kula Radetina*, *Stari grad Peći – Pećigrad*, *Kompleks starog grada Bijele Stijene ili Bile Stine*, *Stari grad Šturlić s džamijom*, *Stari grad Tržac na rijeci Korani*, *Stari grad Mutnik*, *Porodična kuća Ibri Alagića u Cazinu – nacionalni spomenik kulture*. Svi ovi spomenici predstavljaju kulturno-historijsko blago kojim obiluje Cazin i Cazinska krajina

što ih čini jedinstvenim područjem koji se daleko izdvaja u odnosu na druga područja.

Posebna pažnja u knjizi data je prezimenima koja su veoma specifična na području Cazina i Cazinske krajine. Autor je ta pitanja obradio u poglavljima: *O nekim prezimenima u Cazinu i Cazinskoj krajini i njihovom porijeklu*, gdje je napisao kako su prezimena na ovim područjima uglavnom nastala tako što se na imena vezana za islam dodavao sufiks -ić. Naveo je i određene zanimljivosti vezane za prezimena, pa tako u poglavlju *Usmena i narodna predaja koja govori o nekim prezimenima na prostoru Cazina i Cazinske krajine* navodi predaju koja kaže da nakon što je Ferhad – paša zauzeo Cazin, određenim ljudima je kao nagradu dao zemljište u Cazinu, ali su se morali prezivati po onome u šta su se *pretvarali*. Tako se jedan pretvorio u pušku i od toga su nastali Puškari, drugi u topa i nastadoše Topići, treći u mulu pa postaoše Mulalići. Zatim, u poglavlju *Lički muslimani: Mnoga prezimena u Cazinskoj krajini i Cazinu imaju svoje rodovsko porijeklo u Lici* autor je naveo niz prezimena koja su porijeklom iz Like. Neka od njih su: Alagići, Bašići, Begići, Kasumovići, Kurtagići, Osmanovići, Šabići itd.

Neka od krajiških i cazinskih prezimena, obrađena u knjizi u posebnim poglavljima su: *Prezime Bašagić, Badnjević/ Badnjaković/ Badnjak, Prezime Cazin u Ogulinskom kraju i rodovske veze nekih prezimena iz Ogulinskog kraja s Cazinskom krajinom, Sabljakovići – Sabljak u Cazinskoj krajini i Ogulinskom kraju, Puškar – Puškarić u Cazinu i Ogulinskom kraju, Poznata begovska i kapetanska porodica Beširević i njihovi zemljišni posjedi, Poznata i ugledna cazinska porodica Pozderac, Stara porodica Vilić – Vilich*. Možemo zaključiti da je većina prezimena koja su prisutna u Cazinskoj krajini porijeklom iz Ogulinskog kraja.

Autor se u knjizi pozabavio i nacionalnim identitetom Bošnjaka u poglavljima: *Suvremena genetička istraživanja na temelju dnk analize*, gdje je napisao kako se na temelju

dnk analize i haplogrupe može odrediti porijeklo i srodnost mnogih naroda, te poglavlje *Porijeklo imena, odnosno nacionalnosti Bošnjak*, gdje je citirao Mehmeda Handžića, koji je rekao da su “bosanskohercegovački muslimani starosjedioci ove zemlje, a ne došljaci.”

Naredni dio knjige čine poglavlja koja se odnose na kulturno-historijsku baštinu Cazina i Cazinske krajine, gdje je autor dao informacije o specifičnosti govora i jezika ovih krajeva, kao i književnih formi u kojima su opisani krajiški junaci. Temelj jezika Cazinske krajine je ikavski govor štokavskog narječja, što je autor razmotrio u poglavlju *Jezik i govor u Cazinskoj krajini*. Jezik i govor ovih krajeva su veoma specifični, pa tako se često izostavlja glas h kao npr. ajde, oču, zatim prisutna je upotreba glagola u obliku došo (došao), reko (rekao), ali i upotreba velikog broja turcizama i germanizama. Zanimljivo je da se prijašnji govor očuvao i do dana današnjeg, pa se tako ovi izrazi često mogu čuti u svakodnevnom govoru. U ovom dijelu se nalaze još poglavlja *Općenito o krajiškoj muslimanskoj epici*, gdje je autor naveo kako su Krajišnici poznati po velikoj hrabrosti, i time su postali simboli junaštva i kao takvi opjevani u narodnim pjesmama, zatim *Hasan – aga Beširević – Pečki, slika i prilika pravog Krajišnika*, te *Krajiški junaci Mujo, Halil i Omer Hrnjica*.

Posljednji dio knjige čine poglavlja o običajima i tradicijama koji su karakteristični za ovo podneblje. Tu su prisutna različita vjerovanja, legende i mitovi. Opisani su u poglavljima *Mitološke usmene narodne predaje, vjerovanja i legende u Cazinskoj krajini, Mit o Adži, Did Adže, Legende o vilama, Aliđun – alđun, Vjerovanja o suncu i mjesecu u Cazinskoj krajini*, te *Narodna meteorologija*. Zanimljivo je da su se ova vjerovanja i dan danas održala, pa se često može čuti izreka: “Alđun za leđa, kaput na leđa.”

Cazin i Cazinska krajina su područje specifično i po igrama, ishrani, braku, te svadbenim običajima. Od igara su bile zastupljene

kamena sa ramena, igranje klise, koze, ćore, a od jela kalja, pura, masnica, ulivača, o čemu je autor napisao u poglavlju *Društvene igre i ishrana ljudi u Cazinskoj krajini*. Kraj je specifičan i po narodnim pjesmama i sevdalinkama koje se i danas znaju zapjevati uz komušanje kukuruza ili u nekim drugim poslovima. Tome je autor posvetio pažnju u poglavlju *Narodne izvorne pjesme, sevdalinke i običaji u Cazinskoj krajini*. Žena je pri udaji donosila ruho, palila se vatra pri njenom ulazu u kuću, pjevalo se, sviralo se, namještalo se da svatovi idu "za suncem." Sve su to svadbeni običaji Cazina i Cazinske krajine koje je autor opisao u poglavlju *Brak i svadba u Cazinskoj krajini*. Posljednje stranice ove obimne knjige su posvećene pčelaru Ibrahimu Bašagiću pod nazivom *Poznati cazinski*

pčelar Ibrahim Bašagić – Bajko, koji je jedan od prvih koji su se počeli baviti pčelarstvom na ovom području.

Područje Cazina i Cazinske krajine predstavlja jedinstveno područje u kojem su se spojili različiti kulturni i historijski elementi, kako je autor i naveo "mjesto gdje ašikuje Istok sa Zapadom." Zbog toga, ovo obimno štivo popraćeno velikim brojem fotografija predstavlja korak naprijed u shvatanju i razumijevanju krajiškog kulturološkog i historijskog identiteta, koje je zaista specifično u odnosu na ostala. Knjiga je namijenjena širem čitalačkom krugu, bilo onima koji se kao historičari žele baviti ovim područjem, ili onima koji žele saznati nešto više o Cazinu jer ga smatraju svojim.

Saima Lojić – Duraković, MA historije